

KIKI DAAN

*Hoe het eiland Curaçao door de rellen
van 30 mei 1969 heel wat aandacht kreeg*

Colofon

ISBN: 978 94 6365 558 3

1e druk 2023

© 2023, Tom Smeulders

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Foto omslag: Quarantainegebouw op het schiereiland Caracasbaai op Curaçao, 2022. Eigen foto

Foto omslag achter: Curaçao 2018. Copyright © Ursula Horck

Elke gelijkenis met bestaande personen of gebeurtenissen berust onversneden op louter toeval. Iedere mogelijksterwijs toegekende betekenis, keuze of invulling hoeft niet wezenlijk overeen te stemmen met de strekking die de schrijver ooit wellicht voor ogen had.

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

KIKI DAAN

*Hoe het eiland Curaçao door de rellen
van 30 mei 1969 heel wat aandacht kreeg*

Tom Smeulders

In oprechte dank aan Hem die ook
dít weer mogelijk maakt.

Het oogmerk en de diepste reden van ieder muziekstuk zou niets anders moeten zijn dan de glorie van God en de lafenis van de geest. Als je God niet eert met zijn muziek, is muziek enkel een duivels lawaai en gedreun.

Johan Sebastian Bach
Duits componist 1685 - 1750

Inhoud

Inleiding	Curaçao, mei 1969	11
	Gachi	13
	DEEL I	21
	Rupununi, Guyana 1969	
Een	Guiana	23
Twee	Lalíppou	61
Drie	Wetico	101
Vier	Twee groten	143
	DEEL II	159
	Puerto Cabello, Venezuela 1969	
Vijf	Oscar Hipólito	161
Zes	Oya	175
Zeven	Marisol	193
Acht	Javier	221
Negen	Almirante Garcia	245
	DEEL III	255
	Willemstad, Curaçao 1969	
Tien	De Rand van het Ravijn	257
Elf	Néli	267
Twaalf	Sidney	287
Dertien	Centrale Post voor de 9-0	333
Veertien	Homo stupidus	351
Vijftien	Cai	385
Zestien	Marisabél	411
Zeventien	Chikí	417
	Nawoord	427
	Slot	437
	Verantwoording	445

Inleiding

Curaçao, mei 1969

Atardi

Ta pakiko, mi no sa;
Ma esta tristu mi ta bira,
Tur atardi ku mi mira
Solo baha den laman.

Talbes ta un presintimentu.
O ta un recuerdo kisas;
Podise n' ta nada mas
Ku un kos di temperamentu.

Joseph Sickman Corsen 1905
Curaçaose dichter

Schemer
Het wordt mij droef te moede,
al weet ik niet waarom.
Ik zie de zon verbloeden
diep aan de horizon.
Spreekt hier een voorgevoelen
verward en onbestemd,
of slechts een niet vermoede
zwakheid van temperament?

Vertaling van Cola Debrot, schrijver uit Curaçao

Gachi

Op een vroege morgen in mei liep Gachi langzaam door de Zaanjessteeg in de richting van het Brionplein, dezelfde route die hij al jaren, nagenoeg iedere ochtend aflegde. Slenterend stak hij het plein over, om ter hoogte van de OGEM¹ Shishi tegen het lijf te lopen. Die was op weg naar Sastrería Odoma om de hoek van de Conscientiesteeg waar ze als naaister in dienst was. Gachi bleef staan, bekeek het magere vrouwtje van onder tot boven, maakte uitgebreid een praatje en zwaaide daarbij bij tijd en wijle heftig met zijn armen.

Wat later liep Shishi verder want ze moest aan het werk. Hij keek haar op zijn gemak na, liep daarna langzaam verder, grinnikte halffluid om niets bijzonders en zwaaide naar Papi die op de trap van de Soirée² in de schaduw zat. Die kon je daar altijd aantreffen, wist hij, en vervolgde traag zijn weg naar Awasá. Daar zakte hij lijzig, stroef en stram door de benen en nam gewoontegetrouw plaats op de bovenste trede van de trap naar West End, de bioscoop.

Vóór zijn geboorte had zijn vader twee welluidende Franse voornamen in gedachten, Mariús en Quentin. Het verhaal gaat dat hij onderweg naar Kranshi,³ onder invloed van een hoeveelheid bruine rum, de namen simpelweg vergat en de nieuwgeborene werd ingeschreven als Gaetano Monfils Mourillon.

---

1 Het vroegere kantoor van de Overzeese Gas- en Elektriciteits Maatschappij

2 Muziekpaviljoen waar in de vooravond, de soirée, muziek ten gehore werd gebracht

3 Het bevolkingsregister

De achternaam Mourillon was op het eiland niet erg gangbaar en nadat een frater hem eens vertelde dat die duidde op een Franse afkomst, droomde hij regelmatig over z'n elitaire voorgeslacht uit het land van wijn, mode en auto's. Na een leven vol omzwervingen was hij in zijn nadagen teruggekeerd naar de wijk Monte Bello in Otrobanda waar hij in het huis van een veel jongere Dominicaanse schone, door iedereen Bekía genoemd, wortel schoot.

Als een dagelijks terugkerend ritueel wachtte hij op zijn goede, oude vriend Chikí.⁴ Waarom hij zo werd genoemd, was Gachi niet duidelijk want echt kort was zijn maat niet. Deze had hem ooit verteld dat hij in de oorlogsjaren bij de schutterij had gediend en als onderdeurtje kwam je daar ook niet binnen.

Chikí was van oorsprong afkomstig uit de wijk Heintje Kool, niet zo ver bij Gachi vandaan. In 1918 kwamen ze voor het eerst met elkaar in aanraking toen ze op de Kleine Werf, samen met nog een tiental geronselde arbeiders, wachtten op aankomst van de Bonairiaanse schoener 'Kyma', die de groep naar Cuba zou varen. Er was toen geen tijd voor gekeuvel en eenmaal op open zee hadden ze nergens meer aandacht voor. Niet voor elkaar, niet voor de dreigende schuimkoppen of het hoog opspattende buiswater en evenmin voor de dolfijnen die een deel van de reis speels met hen mee zwommen. Een lange wilde tocht, twaalf uur aan dek blijvend op een onstuimige zee. De meesten waren aldoor zeeziek maar naar al gauw zou blijken, was die ontbering niets in vergelijking met wat hen bij het werk tijdens de suikeroogst wachtte.

De grond rond de suikeraanplant was rijkelijk bedekt met droge bladeren, met stukken stam van bananenbomen en andere zooi in een poging de aarde te verrijken en het vocht

---

4 kleine

zoveel mogelijk in de grond te houden. De dag voor de oogst werd de hele droge mikmak in de hens gezet teneinde de slangen die zich daar ophielden te verjagen. Toen Gachi en Chikí de volgende dag aan 't werk togen, smeulde de boel nog altijd en krulde er een vale rook uit de as.

Met de machete gingen ze de suikerstengels te lijf, kapten ze net boven de grond af, sloegen de lange stekelige bladeren van de steel en verzamelden de kale suikerranken aan de kant van de weg. Zware arbeid die naarmate de verschroeiende, niets en niemand ontziende zon hoger kwam te staan, uitmondde in een steeds grover overkomende beproeving. De zware arbeid en het harde leven in den vreemde vormden zonder twijfel de grondslag van de hechte binding die tussen de twee Otrobandistas ontstond. Een band die groter was dan kameraadschap ooit kon worden, een verbintenis die dieper zetelde dan affectie. Er groeide een onbeklonken pact dat was gestoeld op samen doorstane ontbering ondersteund door onderlinge afhankelijkheid. Een vriendentrouw die tot uiting kwam in een wonderlijk buitenissig gedrag waarbij ze elkaar onderling telkens weer konden afzeiken om daar samen een geweldig plezier aan te beleven. In de verte zag hij zijn vriend al aankomen.

“Gachi, kon ta?” sprak die bij aankomst en zuchtte alsof hij de zorg van het ganse eiland op zijn rug torste. Het was eigenlijk ook helemaal geen vraag, meer een groet, een uiting van beleefdheid.

“Aaai, poko asina,”⁵ was het antwoord dat gepaard ging met uit de pols gestrekte en uiteengespreide vingers.

“Het is die Dominicaanse,” blafte Chikí hem even later geheel onverwacht toe en priemde daarbij met zijn wijsvinger in de richting van Gachi's gelaat.

---

5 Gachi hoe is het? Ach, zo-zo

“Ik heb het je gezegd. Ze is vééél te jong voor je. Je kunt haar nooit bijbenen!”

“Begin je weer!?” riep Gachi verveeld maar ging er verder niet op in. Het was immers steeds weer hetzelfde liedje.

Na een poosje sprak hij: “Ik denk dat ik morgen even naar de dokter ga.”

“Het is die Dominicaanse swa!” gilte Chikí meteen.

“Ze heeft je ergens mee aangestoken! Een ziekte. Blijf uit mijn buurt!”

Onderwijl greep hij met open hand naar zijn geslachtsdeel en schoof demonstratief een flink eind bij Gachi vandaan.

“En dat allemaal omdat jij haar niet kunt krijgen,” mompelde deze.

“De Portugés is vroeg vandaag,” zei Gachi even later, duidend op de ijscoventer. Het was een nietsbetekenende holle opmerking, een loze kreet die onbeantwoord zou blijven en gevoelig wegdroef op de nijvere passaatwind die het bioscoopgebouw zoals altijd onbehouwen geselde met een zilt versterf.

“Je hebt die platte fles niet meegenomen, nòòòò?”

“De chap was gesloten maar ik heb wel pan será voor je.”

“Je liegt, Chiki, je liegt. Die chap⁶ is om deze tijd nóóit gesloten!”

En even later:

“Waar heb je die pan será⁷ dan gekocht?”

“Bij de Libanees.”

“En die heeft geen flessen? Geen platte witte fles? Verkopen ze geen rum?”

“Ik had niet genoeg geld.”

Het antwoord klonk halfluid en had een ondertoon van

---

6 Bar

7 Machtig bolletje

schaamte waarbij de spreker Gachi's blik zorgvuldig uit de weg ging.

“Ahá! Zeg dat dan meteen en zit niet te lullen man!” beet deze hem toe.

Hun gesprekken werden steeds luidkeels en met veel heftige hand-, arm- en lichaamsbewegingen gevoerd en een onwetende voorbijganger zou denken dat ze de grootste ruzie hadden. Maar het waren de beste vrienden die hun kameradschap en genegenheid niet anders dan op deze manier konden uiten. Chikí nam een veel te grote hap uit het broodje, kauwde even met wijdoopen mond en onbewust van het stukje korst dat zich aan zijn onderlip had vastgekleefd, sprak hij met een vies gezicht:

“Ik hóud niet van dit brood!” Hij liet het hoofd hangen en schudde het traag, gelijk een rund dat zich van zijn juk tracht te ontdoen.

“Het is té wit en té taai, en die worst, ik weet niet waar ze die vandaan hebben gehaald. Ergens uit Libanon zeker. Ik hóud er niet van!”

“Maar iedere keer koop je het weer. Houd toch op, man!”

Toen het brood op was, pakte hij het servet beet, propte dit in de bruine zak, verfrommelde het geheel tot een bal en wierp de broodzak met een elegante beweging voor zich uit op de stoep.

“Weet je wat nu goed zou vallen?”

Hij wachtte even, alsof hij een antwoord verwachtte dat niet zou komen. Luidruchtig zoog hij wat etensresten tussen zijn snijtanden vandaan en sprak:

“Een koffie.”

“Cubaanse koffie zeker?” antwoordde Gachi.

Ondertussen haalde hij een donkerblauw papieren pakje shag uit zijn zak en rolde op zijn dooie gemak een sigaret. Toen

hij klaar was, hield hij het pakje in Chikí's richting en vroeg iets onverstaanbaars terwijl de tussen zijn lippen geklemde sigaret driftig op en neer bewoog.

Chikí keek hem verbolgen aan, greep zijn geslachtsdeel weer vast en riep:

“Djolibra! Ami no ta huma e koi pendew ei! Ta sjirisjiri e ta, nada mas!”⁸

Hij draaide hem even de rug toe en spuugde geluidloos op de grond.

“Ik rook alléén goede sigaretten, échte sigaretten. Camel met Túrkse tabak. Niets anders, hoor je me? N í e t s á n d e r s!”

“Waar heb je die dan?” vroeg Gachi uitdagend, maar naast hem bleef het stil.

Zwijgend staarden ze een poosje voor zich uit, de rook van de shag cirkelde in blauw-grijzige krullen omhoog alvorens dwarrelend op te gaan in de stevige wind. Het aroma van de tabak riep een indringende, prikkelende sensatie op die z'n effect niet lang zou missen. Bedeesd en zacht vroeg Chikí:

“Laat mij een sigaret van je rollen.”

Gachi keek hem begrijpend aan, hij kende zijn maat door en door en mocht hem o zo graag uitdagen. Met een gemaakt verveeld gebaar maar niet minder triomfantelijk, overhandigde hij hem de shag en de rust was even terug.

“Het is stil op straat”, begon Gachi niet veel later.

“Ja nò. Die klootzakken staken! Iedereen staakt! Ik begrijp het niet. Ik snap het écht niet! Wanneer de mensen werken, is het druk op straat. Iedereen loopt heen en weer want ze werken. Maar wanneer ze staken, zie je niemand? Begrijp jij dat?”

---

8 Zeker niet! Ik rook die rotzooi niet! Het zijn draadjes van tabak, niets meer!

“Ik dacht dat je het wel met hen eens zou zijn,” was Gachi’s antwoord.

“Wie, ik? Je bent niet goed bij je hoofd! Ik staken? Jij zou ook niet staken, liever hok je met een Dominicaanse die je besmet, nòòò?” en vervolgens lachte hij lang en luidkeels, een schaterlach achter een paar rode, betraande ogen.

